

DEMOKRACIJA

Leto XIV. - Štev. 18

Trst - Gorica, 15. septembra 1960

Izhaja 1. in 15. v mesecu

Komunistični pohod na New York

Seznam komunističnih odposlanstev na glavno skupščino OZN je popoln. Razen albanske delegacije, ki jo bo vodil ministrski predstnik Schu, bodo vse ostale komunistične države zastopali partijski prvaki, kar je tipična komunistična predrzost nasproti OZN. Samo Hruščev, ki je kot znano osebno organiziral komunistični pohod na New York, združuje v isti osebi funkcije vladnega načelnika s funkcijami partijskega prvaka. Čeh Novotny je sicer državni poglavar, formalno pa bi moral delegirati v New York svojega šefa kabineta za zunanje politične vprašanja. Tega pohoda seveda ni smel zamuditi Tito, čeprav mu odhoda verjetno ni ukazal Hruščev in čeprav so ga Američani pred časom odklonili. Nehru pa potuje po Hruščevi želji.

S tem manevriranjem so komunisti sicer ohranili videz legalnosti, ker pripadajo po komunističnih željah partijski kolovodje kolektivnim prežidjem. Zahod svoječasno ni ničesar ukrenil proti nastopom, ko Hruščev se ni bil vladni predstnik, zato verjetno tudi OZN ne bo ugovarjala proti nastopom komunističnih veličin.

Hruščev namerava s paradiranjem komunističnih mogotcev pred OZN zasidirati premoč komunističnih partij nad državnimi organi tudi v mednarodnem svetu. Te njegove težnje ustvarjajo nevaren precedens. Z njim poskuša Hruščev dvigniti ugled mednarodnega komunizma v svobodnem svetu. Ironija usode je, da se bo madžarski Janos Kadar znašel prav v isti dvoran, v kateri je pričelo obračunavanje s klavici madžarskih bojevnikov za svobodo, ki se ni zaključilo. Sedaj imajo združeni narodi najlepšo prilžnost, da postavijo Kadarja na takošno klop.

Kakšne pobude vodijo Hruščeva in njegove satrape v New York? Ugibanja o tem vprašanju, ki zanima vse vladne kroge svobodnega sveta, so kaj različna. Nekateri mislijo, da poskuša sovjetski diktator dokazati rdečim Kitajcem, da je on še vedno edini vrhovni poglavar svetovnega komunizma, zato vlača s seboj tudi svoje najbližje stražarje Gomulke, Kadarja, Novotnya in druge. Drugi so mnenja, da namerava Hruščev svoj newyorški izlet združiti s obiskom svojemu najnovejšemu prijatelju Fidelu Castru na Kubi. Tretji so zopet prepričani, da želi Nikita izbrati svojo prisotnost v OZN v propagandistične namene; posebno se bo potru-

dil, da spravi nove afriške kandidate OZN pod svojo streho.

Za evropski Zahod bo v tej sveži vse-kakor zanimivo zadržanje britanskega ministrskega predsednika MacMillana. Za enkrat je gotovo, da MacMillan ne namerava v New York, ampak je določen za vodstvo britanske delegacije novi zunanji minister lord Home. Ta odločitev pa se kljub zanikanju lahko še v zadnji uri tudi spremeni. Pozabiti ne smemo, da je MacMillanov položaj izredno kočljiv. Britanski ministrski predsednik se je pred časom na vse kriplje trudil, da bi izsilil pariški vrhunski sestanek. V teh naporih se je povzpelo celo tako daleč, da je resno pretresal evropsko solidarnost. Zato se je njegovo razočaranje razvleklo v pravo zagrenjenost, ko je Hruščev vrhunsko konferenco torpediral. Izgleda pa, da je kljub razočaranju še vedno prepričan o nujni potrebi vzhodno-zahodnih razgovorov na najvišji ravni. MacMillana prevzema - skoraj bi rekli - prava fikсна ideja, da ga je usoda namenila za graditelja mostu v sporu med Zahodom in Zahodom.

Nekateri viri pa trdijo, da mu je v tem trenutku solidarnost zahodnega sveta najvažnejše vprašanje svetovne politike. Ti viri so tudi prepričani, da bi mo-

rali Sovjeti v tem trenutku, če zares spekulirajo z njegovim posredovanjem, neovrgljivo dokazati, da ga ne nameravajo ponovno spraviti na led.

Hruščev obnašanje v mednarodnih odnosih po polomu vrhunske konference ne nakazuje, da bi se resno potegoval za razgovore z Zahodom. Končno je ameriškega predsednika in s tem vso Ameriko obdeloval na način, ki ga je svet doživljal samo v časih Hitlerjevega hlevarskega zmerjanja pok. českoslovaškega državnega predsednika Edvarda Beneša. Jovjeto so zapustili ženevsko desetletanske razorožitveno konferenco v trenutku, ko je obetala nekaj uspehov. V zadnjem času pa spet poskušajo dati potuho vzhodnonemškemu komunistom v berlinskem vprašanju.

Kljub vsemu temu so mnogi politični krogi po svetu prepričani, da se bo Nikita Hruščev poskušal spet približati Zahodu. Če se bodo te domneve uresničile, potem se bo tudi izkazalo, da je spor med Moskvijo in Pekingom širši in globlji kot se na Zahodu v splošnem misli in da se je Hruščev dokopal do spoznanja, da ni v interesu Sovjetije razbijanje svojih močnih bodočih zaveznikov - proti rumeni nevarnosti.

ITALIJANSKO DELEGACIJO NA ZASEDANJE OZN bo vodil posl. Martino, ki je na razorožitveni konferenci v Ženevi zelo inteligentno zavračal sovjetska izmikanja. Prav zato tudi komunistična »Unita« z njegovim vodstvom ni zadovoljna, saj bo Hruščev na zasedanju obravnaval prav razorožitveno vprašanje. Zunanji minister Segni bo v Združenih državah od 25. do 30. sept. Prisoten pa bo tudi ob obravnavi južnotirolskega vprašanja.

TO JE DEMOKRACIJA! Podpredsednik Združenih držav, Nixon, ki je republikanski kandidat za novembrske predsedniške volitve, je v televizijski oddaji zadnjo nedeljo izjavil, da bi bilo tragično, če bi pri predsedniških politvah odločalo vprašanje katoliške pripadnosti njegovega tekmovalca Johna Kennedyja. Jaz sam, je dejal Nixon, odklanjam podporo tistih ljudi, ki bi glasovali zame samo zato, ker se proti katoliškim prepričanjem mojega demokratičnega tekmovalca. Predlagal je, da bi s Kennedyem določili dan, po ka-

Dogodki po svetu

terem bi nobena stran ne smela več načeti verskega vprašanja. Podpredsednik Nixon je tudi prepričan, tako je poudaril, da bo v primeru Kennedyeve zmage skrajšala ustava nad vsemi drugimi obzirji. Taka je volilna borba v Združenih državah, v deželi, kjer vlada demokracija. Hruščev, Tito, Novotny in družba bi si to demokracijo lahko pobježevali in se prepričala, da so taki temelji neporustljivi.

DE GAULLE JE S SVOJIMI NACRTI POGOREL. General de Gaulle se je vrnil precej razočaran s svojega obiska po Franciji nazaj v Pariz. Presenetila ga je hladnost, s katero so ga sprejemali po nekaterih francoskih podeželskih središčih. Morda je na hladne sprejeme vplivala odklonitev njegovih načrtov o »mali Evropi« s strani večine zainteresiranih držav.

ZOPETNA BERLINSKA ZAPORA. Pankovska vlada je prekršila določila starih velesil o osebnem prometu v Berlinu z zahtevo, da so za vstop v vzhodni Berlin potrebna posebna dovoljenja pankovske vlade. Tri zahodne velesile so pri Sovjetih zaradi teh kršitev protestirale. Obenem pa so prepovedale s svoje strani vsako potovanje vzhodnih Nemcev na Zahod. V teh dneh so tri zahodne sile intervenirale zaradi berlinskih negotovosti v Moskvi.

HRUSCEV IN OLIKA. Hruščev prihaja s svojimi kimačci v New York, v Manhattan, kjer ima sedež OZN. Človek, ki je v svoji mladosti užil le nekaj vzgoje in si prilastil nekaj osnovne olike, bi potem, ko se je razviljal proti predsedniku Združenih držav in proti deželi, ki ga sprejema v goste, vsaj gostitelju naznanil svoj prihod. Se nujneja pa je taka prijava, ko gre za osebo varnost gostu. V svoji prešernosti Hruščev tega ni storil. Zato se bo moral držati pač v hišnem zaporu v Manhattanu. Ameriškim državljanom in diplomatom ni dovoljeno prosto kretanje po Sovjetiji, isti recept bo sedaj veljal za Hruščeva in Kadarja.

KONGOSKI VOZEL. V Kongu vlada popoln kaos. V glavnem mestu Léopoldville vlada kar dve nesrednji vlada. Eni predseduje Lumumba, drugi njegov tekmelec Ileo. Obe vladi sta odposlali vsaka svojo delegacijo na zasedanje Varnostnega sveta, da bi vsaka zastopala svojo stvar tujih gospodarjev. Varnostni svet je v zadregi, ker ne, katera izmed obeh delegacij je zakonita. Generalni tajnik OZN, Dag Hammarskjöld je označil položaj v Kongu kot bankrot. Kljub rohamu komunističnega in titovskega tiska je legitimni predsednik Konga Kasavubu in temu daje ustava polno pravico, da ministrskega predsednika odstavi in ga zamenja z novim. Nasprotno pa ustava ne daje ministrskemu predsedniku pravice da bi odstavljal državnega poglavarja. Hammarskjöld zahteva tudi, da se daje pomoč Kongu samo preko OZN in ne tako kot počenjajo Sovjeti in Belgijci. Ali pa bo tudi uspel, je veliko vprašanje. Komunistem je v Afriki na pohodu, vodi in plačuje pa ga »koeksistencna Moskva«.

JUGOSLOVANSKA PROTESTNA NOTA ALBANJI. Po preizkušenih receptih pošilja Kremenlj po svojih nasprotnikom najraje svoje najpomembnejše lakaje. Tako so navadno vedno Albanci tisti, ki z obmejnimi incidenti zbadajo Tita, kadar Kremenlj smatra tako zbadaanje za potrebno. To se je v zadnjih časih večkrat po-

Ob 30letnici mučeniške smrti bazoviških junakov

Letos 6. septembra slavimo trideseto obletnico ustrelitve v Bazovici štirih vrlih sinov slovenske matere: Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča. Globoko gornjeni ob hvalnem spominu na njihovo mučeniško smrt moramo najprej pogledati nazaj v tista leta hudobnega pojáva fašizma, njegovega prevzema oblasti in zlasti še njegovega odkritja in odločnega nastopa proti nam Slovincem in našim bratom Hrvatom z izpovedanim namenom, da nas uniči.

Sicer smo še pred fašizmom doživeli primorski Slovenci in istrski Hrvati zaporedoma sama razočaranja. Bili smo vajeni upravne avtonomije iz avstrijskih časov, pravičnega uvažanja zakonov in strogega spoštovanja jezikovnih pravic na temelju znanega zakona, ki je uvedel enakopravnost vseh narodov nekdanje monarhije. Imeli smo svoje šole, čitalnice, izobraževalna in pevstva ter glasbena društva, vseh vrst zavode in zadrage ter smo

prosto dihal v živeli. Če nismo bili povsem zadovoljni in smo se upirali monarhiji, je bilo to zato, ker smo se krajevno, kjer smo se srečali z Italijani, morali boriti proti njihovi mržnji do nas, in proti njihovega oviranju pri našem srečnem prizadevanju za naš vsestranski napredek. Na drugi strani pa so nam bili močno sovražni avstrijski Nemci sami, ki so imeli premoč in vso osrednjo in ključno oblast v rokah.

Prihod Italije v naše kraje s širokoustnimi obljubami najvišjih oblasti in njenih predstavnikov, da se nam bo godilo bolj kot pod Avstrijo, nas ni prepričal, da se bo zares kaj dobrega uresničilo, ker smo imeli občutek, da so vse obljube prazne besede. Spominjam se, kako je takrat na »Edinosti« ta dvom, to slutnjo dobro izrazil v nekem uvodniku z naslovom: »Timeo Danaos et dona ferentes«. Dvom v iskrenost obljub in namenov ter slutnja, da bodo slabo ravnali z nami sta slonela na tem, kar smo pod Avstrijo grenkega okusili od strani krajevnih italijanskih nestrpnih, ki so imeli po vojni veliko besedo v Rimu.

Tako smo še pred fašizmom utrpeli številne krivice, kršitve naših pravic, preganjanja naše pesmi, nadziranje vsega našega javnega življenja, pa tudi nespoštovanje zasebnikov in njihovih pravic. Za nas so krajevni italijanski šovinisti bili resnični predhodniki fašizma.

Sodno preganjanje naših mladeničev, krivično obdolženih, da so pokvarili spomenik italijanskih alincev na Krnu, umor Strancarja na Vipavskem, prepoved zopetne otvoritve slovenskih srednjih šol v Gorici in toliko drugih težkih primerov preganjanja in kršitve naših pravic niso obetali dobrega...

Fašisti pa so se na Primorskem in v Istri vrgli seveda le proti nam Slovincem in že leta 1923 smo z Gentilejevo šolsko reformo dobili prvi smrtni udarec po našem živem telesu, saj so se vrgli na to, kar nam je bilo in nam ostane vedno najbolj pri srcu: na našo šolo!

Počasi so nam uničili ali pobrali še vse ostalo: društva, gospodarske zavode, tisk in svobodo jezika ter izraževanja. Sli so tako daleč, da so najhujši nestrpnosti prepovedali tudi zasebno rabo naše materinščine.

Nihče od Italijanov se ni upiral tej nezasišni krivici. Bili smo kot narod obsojeni na smrt, nobeden izmed Italijanov pa ni proti temu protestiral. Goriški senator Bombi, takrat prav za prav še Bombig, je napisal v fašistični reviji »Gerarchia«, da se kakega protestnega glasu ali upora od strani Slovencev ni bati, ker da Slovenci nimamo narodne in nacionalne zavesti.

Dogodki so pokazali, kako slabo je ta človek poznal Slovence, od katerih je s svojo trgovino tudi živel, in kako mogočno se je v svoji prazni domišljiji varal...

Naše uradnike so odpuščali, učitelje pa množično premeščali v najbolj zapuščene kraje države, nekatere globoko na jug. V naše kraje pa so pošiljali samo zaprjene italijanske učitelje in učiteljice, ki so strupeno silili našim otrokom, ne znanje italijanskega jezika in znanosti, ampak lažnivo zgodovino, zapostavljanje drugih narodov in našopirjeno poveličevanje fašističnega režima.

Solske otroke so oblačili v črnosrajnike in jih imenovali za »Balilles«, kar je silno živčno vplivalo na otroke same in na slovenske starše. Zasmehovali so pred otroci naš jezik, če so spregovorili v šoli eno samo slovensko besedo.

Težki primeri v nebo vpijočih krivic so šli od ust do ust, saj so našim otrokom celo v usta pljuvali, da ne govorimo o ricinovem olju, s katerim so siloma napajali odrasle Slovence in Hrvate od leta 1922 do Bratuzeve zastrupitve z umazananim strojnim oljem decembra 1936, ki ga je oropala življenja.

Naša mladina je stiskala pesti in škripala z zobmi. Poleg vsega je kraljevala še hinavščina: dovolilo so sicer tiskati knjige naših organizacij, n. pr. Goriške Matice in pa katoliške, toda ko so knjige prišle v roke poverjenikom na deželi, so

(Nadaljevanje na 2. str.)

Svetovni komunizem v krizi?

Z nehvaležnostjo poplačane Kardeljeve usluge Moskvi

Ze štiri desetletja se nekateri komunistični prvaki od časa do časa tolažijo z napovedovanji gospodarskih kriz, ki naj bi ugonobili nekomunistični svet takorekoč avtomatično, brez krvave svetovne revolucije. Ta prerokovanja so preživljala v posameznih časovnih razdobjih in muhavostih komunističnih oblastnikov isto usodo kot njihovi zagovorniki in nasprotniki. Kar je veljalo pod Leninom za pristno vino, je pod Stalinom postalo mlačka, pod Hruščevom pa limonada.

Povsem drugače pa so komunistični poglavarji ocenjevali svoj lastni socialistični raj. Svetovni komunizem je že v svojih prvih začetkih postavil krilatico: Kdor ni z nami, je proti nam! Zavedal se je, da bo ohranil svojo politično in ideološko enotnost samo, če se bodo vsi komunistični partnerji slepo pokorili osrednjemu kremelskemu možganskemu trdnemu. Ta pokorščina je pod Stalinom povsem izključila lastna mnenja posameznih vodilnih komunističnih prvakov tako na tujem kot doma. V svoji izobčeni je zavladal med komunističnimi prvaki strah, ki so ga po potrebi krepili množični procesi proti nepokornežem - in atomske bombe. Strnjeno je bila tako za nekaj časa zagotovljena.

V preteklih tednih pa smo kaj lahko ugotavljali, da so več let trajajoča zakulisna nesoglasja med Moskvijo in Pekingom vzbrstela in se prikazala na površje. Po zasluženi Vzhodni Evropi so ta nesoglasja povzročila med komunisti negotovosti in dezorientacijo. Po satelitskih državah in v partijah svobodnega sveta z vso gorečnostjo razpravljajo po celicah in drugih partijskih organizacijah vprašanja o kitajskih komunah in zunanje političnih rdečikitajskih krivostih. Pri tem so se pokazala pomembna nesoglasja celo med člani posameznih centralnih komitejev. Tako stanje je sprožilo mogočno razčističevalno kampanjo tako v Sovjetiji kot tudi po vsem satelitskem obroču in tudi izven njega z namenom, da se podložniške vrste spet disciplinirajo.

Sholastična akrobatika v sovjetskem tisku dokazuje, da v tem trenutku ne gre več za papirnate dvojeve doktrinarskih citatov, ampak za različna pojmovanja sredstev za dosego svetovne komunistič-

ne nadvlade. Ideološka bitka je potemtakem tesno povezana z nasprotujočimi si oblastniškimi interesi. Sovjetsko vodstvo s svojimi satelitskimi podložniki vred razglaša, da služi splošna linija »mirne koeksistence« neprimerno učinkovitejši stvari svetovne revolucije kot pa vojaška sredstva. Pri tem se seveda sovjetski propagandisti trudijo, da svojim zahodnim tovarišem pojasnijo, kaj oni pod »mirno koeksistenco« dejansko tudi razumejo. V desetih ali petnajstih letih, tako razlagajo, bo komunistični tabor tako močan, da bo Zahodu enostavno diktiral svojo voljo. »Mirna koeksistenc« potemtakem ne pomeni odpovedi revolucionarnemu bojevanju, temveč nasprotno je »mirna koeksistenc« le najvišja oblika razrednega boja, pravi sovjetski teoretik Ponomarev.

V ideološko bojevanje med Moskvijo in Pekingom se je vključil tudi podpredsednik Titove vlade, Edvard Kardelj. Najprej s svojimi članki v uradnem glasilu jugoslovanskih komunistov, v »Borbi«, nato pa še v posebni brošuri pod naslovom: »Komunizem in vojna - analiza kitajske kritike o koeksistenci«. Kardelj očita rdečim Kitajcem, da javno oznanjajo potrebo napadalne vojne, da motijo sodelovanje v komunističnem taboru in da stremijo po gospodovanju nad svetovnim komunizmom. »Jugoslavijac«, poudarja Kardelj, »ki ni članica komunističnega tabora, podpira temeljna pojmovanja mednarodne politike tega tabora, posebno še politiko miru in koeksistence, medtem ko Kitajska, ki je članica tega tabora, prav to politiko kritizira«.

Z določeno škodoželjnostjo pripominja Kardelj, da operira Hruščev proti Pekingu prav z istimi argumenti, ki jih proti Moskvi zastopajo titovci. V svoji bojoviti brošuri proti Pekingu ne uporablja Kardelj samo citatov Lenina in Stalina, ki ju označuje za pobornika mirne koeksistence, ampak moli pod nos Katakjem tudi izjave Hruščeva, Thoreza in Togliattija. S tem hoče dokazati, da kitajski napadi proti »revizionizmu« ne veljajo samo Beogradu, temveč tudi drugim »revizionistom«, to je Hruščevu. Čeprav kritizira sovjetsko zadržanje proti Jugoslaviji, vendar namiguje na koristnost zblizanja med Beogradom in Moskvijo.

Medtem ko se sovjetski ideologi obračajo proti neimenovanim »dogmatikom«, (Nadaljevanje na 4. str.)

VESTI z GORIŠKEGA

Ob tridesetletnici mučeniške smrti bazoviških junakov

(Nadaljevanje s 1. str.)

jih karabinerji pobrali z izgovorom, da jih morajo pregledati. Vrnili jih seveda niso nikoli.

V takem napetem ozračju se je naš narod združil v eno samo misel in voljo, v en sam namen in cilj: V boj za obstanek naroda in za njegovo čast. V boj na življenje in smrt za naše svete pravice in za obrambo naše vere, naše omike, našega imetja, naših domov, našega dostojanstva.

Takrat ni bilo več klerikalcev in liberalcev med našim narodom. Slovenski izobraženec, duhovnik, uradnik, kmet in delavec, dijak in težak, vsi Slovenci in Hrvati so čutili enako in želeli eno in isto.

Povsod so nastajale skupine organiziranih odpornikov in zagorele so šole, v katerih so naše otročiče raznarodovali. Pojavili so se tajni letaki, ki so pozivali k uporabi proti raznarodovanju, podžigali so narod v boj proti krivici in teptanju nasvetejših svetin in izročil naših očetov.

Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič so bili člani ene od takih tajnih organizacij, najpogumnejše in najdrzejše.

V srcu so nosili vso bol trpečega naroda pod težko peto nasilnih raznarodovalcev. Hrabrost jih je silila v boj in strupeno napadanje fašističnega »Il Popolo di Trieste«, ki je nesramno in hudobno sramotil Slovence in Hrvate, jih je odločilo, da so s peklenskim strojem poskušali uničiti stroje, ki so ta list tiskali.

Stroje in nič drugega, kakor so jasno izpričali in dokazali pred posebnim sodiščem.

Oni so se borili za sveto stvar za čast in življenje svojega naroda proti nasilju. Nič drugega!

Narava je dala vsakemu bitju, še živalim in živalicam obrambno sredstvo pred nevarnostjo in pred napadom.

Človek pa je razumno bitje in ga razum sam navdihuje in sili k obrambi in odporu ne le samega sebe, ampak tudi svojega bližnjega, tudi skupnosti, kateri pripade.

Od pamtveka velja pravilo, da ima vsak posameznik, vsaka skupnost pravico do svobodnega življenja in prostega razvoja v tisti obliki in navadi, ki si jo je sam po svoji naravi pripravil in skozi stoletja skoval.

Zakoni pa morajo biti pravični.

Nekaj časa pred svojo smrtjo je papež Pij XII. sprejel številne državne funkcionarje in jih svaril: »Pazite, da pravilno in pravično upajate zakone ter da ne delate krivice državljanov, da jim s tem nudite razlogov za upora«.

Vsi narodi na svetu imajo svoje upornike proti zatiralcem in proti krivici in vsi ti narodi take upornike častijo, še posebno tiste, ki so s svojo mučeniško smrtjo izpričali svetost svojega boja in upora za narod, ki mora živeti in se prosto razvijati.

Tisti, ki so nam let 1918 nudili polne košare obljub, košare s praznim dnom, so morda mislili, da smo Slovenci in Hrvati brezoblična množica brez omike, brez volje in brez smotrov in ciljev v življenju.

Smrtna obsodba, ki je naše štiri brate zadel, je bila krivična tudi iz pravnega vidika samega kazenskega zakonika, ker mora sodnik upoštevati pravi namen storilcev dejanja in ne soditi po duhu maščevnosti, ali celo na ukaz voditelja neke stranke, kakor je to bilo v navadi pri fašistih.

Dejanje, ki so ga zagrešili Bidovec, Miloš, Valenčič in Marušič je bilo s stališča obrambe pred nasiljem pred vsem svobodnim svetom upravičeno in opravičeno.

Slučajno se je v tiskarni nahajal eden od urednikov, ki je postal žrtev dejanja. Toda o tej prisotnosti oni štirje niso vedeli.

Ce kdo zagreši namerno dejanje, odgovarja za namerno, to je premedljeno dejanje in za posledice. Če pa se nekaj zgodi proti volji nekoga, ta ne odgovarja kot samo za namerno dejanje, ki v našem primeru niti z daleka ni zaslužilo najstrožje kazni, usmrtnice.

Isti primer, tako pričajo, je bil pri Vladimirju Gortanu v Istri. Niti njega bi ne bili smeli obsoditi na smrt, po samih fašističnih zakonih.

Bodi povedano tudi, da pred fašizmom smrtne kazni Italija ni poznala. Po zlomu

fašizma pa je to kazni zopet odpravila. To pomeni, da po duhu same italijanske zakonodaje ne bi smeli prisoditi smrti Gortanu, Bidovcu, Marušiču, Milošu, Valenčiču in drugim.

Ko je po končani vojni neki bivši fašistični funkcionar pred italijansko javnostjo pisal o smrtnih kaznih, ki jih je posebno sodišče izreklo in dalo izvršiti, je zavedo zvil tako, kot da bi tožil le zaradi smrtnih slučajev proti Italijanom, medtem ko je smrtne kazni nad našimi ljudmi skoro bi rekel opravičeval.

Junška smrt teh mladih borcev za pravico proti nasilju je zbudila velikanski odmev po vsem svobodnem svetu in morda ni brez pomena, da je prav tistega 6. septembra 1930 kralj Aleksander dal za stave svojim polkom. Ali je morda slutil, da pride do vojne? Diplomacija je namreč dobro vedela, da je Musolini iskal priliko za napad na Jugoslavijo.

Na procesu v Trstu pa je bil francoski konzul prisoten od začetka do konca in je gotovo podrobno poročal v Pariz, kaj se, pri nas prav za prav dogaja.

Fašizem se je svojega prenatrženega koraka ustrašil. To je pripomoglo, da drugo skupino Slovencev, ki smo v rimskih zaporih čakali na drugi enak proces v Trstu, niso uspeli soditi takoj po prvem procesu, ampak so nas gnali pred sodišče šele poln mesec pozneje in najvišja kazni, ki je tu padla je bilo dvajset let zapor.

Kako pa so komunisti gledali na nas? Prav nič prijazno in sočutno. Imenovali so nas »sektu iluzionistov« (Una setta

d'illus). Slovenski komunisti sicer niso bili z nami tako strupeni, toda marsikateri nas je zasmehoval. Skoro vsi slovenski komunisti pa so se pedno družili samo z italijanskimi, z nami le zelo previdno in skoro prezirljivo.

O častnih izjemah med italijanskimi in slovenskimi komunisti bom poročal ob drugi priložnosti.

To se je dogajalo po procesu, ko smo zašli v družbo. In to sem prisiljen povedati zato, ker nekateri skušajo danes prikazati naše mučenike kot antifašistične borce namesto kot narodne borce za pristno narodno stvar. Čudim se predznanosti nekaterih bivših zagriženih narodnih borcev, prvih nacionalistov, kako smelo in hinavsko trdijo, da je bila borba naše mladine, našega ljudstva navadna antifašistična akcija. Da lažejo, brez sramu, kaže dejstvo, da smo bili takrat prav Slovenci strogo ločeni od komunistov, da tajne organizacije niso imele posebnega imena, saj je v sodnih spisih zapisano, da se je organizacija imenovala samo »organizacija«, da te organizacije niso imele nobenih stikov in zvez s tako imenovano TIGR (Trst-Gorica-Reka), da so po padcu fašizma takoj izpustili iz zaporov vse komuniste, nas Slovence pa pridržali v ječi in da ne priznajo niti politične niti sodne oblasti, da smo bili obsojeni kot antifašisti. Komunisti, ki so prestali sedem let zaporov pod fašizmom, so postali po zakonu senatorji. Od nas Slovencev, ki smo prestali tudi več kot toliko let težkega zapor, ni nobeden dobil senatorskega mesta.

Na procesu v Trstu decembra 1941 je neki italijanski komunist prepričeval fašistično sodišče, da je sicer komunist, toda vedno Italijan in da se sramuje družbe tistih, ki smrdijo po krvi...

Vsa javnost je tudi vedela, da so Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič vzkliknili pred smrtnim strelom, ki jih je zadel, Jugoslaviji in ne protifašizmu.

Res je da so italijanski antifasisti prišli v Parizu v stike s primorskimi in istrskimi slovenskimi organizacijami, preko katerih so mogli pošiljati v Italijo mnogo propagandnega gradiva. Toda preko tega in takega sodelovanja, ki prav za prav ni bilo sodelovanje, ampak samo pomoč njim, ker našim organizacijam niso oni nudili nobene, ni bilo ničesar.

Slovenske organizacije, ena ali druga, pa niso sprejele njihovega vabila, da bi vodile kake ostrejšje akcije v notranjosti Italije, ker so se držale strogo narodnega programa na našem področju.

Slovenske narodne organizacije, pa tudi posamezniki, so imeli v borbi samo eno in isto obliko, en sam razlog, en sam cilj!

Ko se sem leta 1935 prvič vrnil iz zapor, sem med ljudstvom našel to prepričanje in ponos na vse to. Sodni spisi so verni spomeniki, da je bilo tako in samo tako. Vse drugo je laž, ki žali spomin na bazoviške žrtve.

Pravilo velja, da če se kdo sramuje svoje preteklosti, ali pa jo zavrača iz osebne koristi, ali iz bojazni in strahu pred spakcedrakom, ne sme skrivati resnice in potvarjati kakih idealov, za katere so se drugi žrtvovali tudi z življenjem.

Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič so bili narodni borci, za pravice in čast naroda, za njegovo obrambo in njegov obstoj. Taki ostanejo v zgodovini in v srcu naroda in le take smemo častiti in jih bomo vedno častili.

Ko so usmrtili Gortana, je organizacija delila po deželi njegovo sliko in slovenska dekleta so jo nosila na srcu. Tako naj naš narod nosi vedno v srcu imena, svojih padlih junakov. Vsi narodi častijo svoje mučenike.

Ne da bi bili antifašistični borci so naši mučeniki in njihovi preživeli sobojniki in prijatelji vendar pripomogli k zlomu fašizma in k nastanku republikanske demokratične Italije. V novi dobi in pod demokratično ustavo hočemo živeti Slovenci in Italijani složno in strpljivo. Za časa fašizma so se naši mladeniči upirali služiti v italijanski vojski in so raje bežali v tujino. Danes se kaj takega ne dogaja več. Danes imamo možnost nastopiti z vsako zahtevo pred oblast in pred ves italijanski narod. Z besedo se borimo naprej za naše pravice in le beseda je naše orožje. Italijanskega naroda nismo Slovenci nikoli sovražili in sramotili. Od njega smo zahtevali in zahtevamo samo pogoje mirnega sožitja in enakopravnosti.

Pravi borci za resnico in pravico ne gojijo sovražne misli do svojega nasprotnika. Njihov duh se družijo z borci vsega sveta, ker iskanje resnice in trpljenje na tej poti rodi in krepi le ljubezen in spoštovanje do vsakogar, tudi do nasprotnika. »Ker iščem in zahtevam spoštovanje mojih pravic, je naravno in pošteno, da spoštujem tudi pravice drugih«.

Mi ne gremo v Bazovico kot stranka, iz kakih političnih in strankarskih namenov. Če bi tako ravnali, bi delali krivico Bidovcu, Marušiču, Milošu in Valenčiču.

Mi smo v Bazovici prisotni kot Slovenci, verni in zavedni, polni sočutja in spoštovanja.

In ob spominu na veliko trpljenje teh naših štirih spoštovanih in častno vse mučenike tega sveta, ki so se kakor koli borili za pravično stvar, zanjo trpeli in tudi življenje dali.

Slava našim in slava tudi vsem drugim!
Dr. A. Sfiligoj

Uspehi popravnih izpitov

Objavljamo seznam dijakov in dijakin, ki so na naših srednjih šolah izdelali v jesenskem roku.

NIZJA SREDNJA SOLA

Sprejemni izpit: Pahor Cvetko, Ursi Joško, Malič Milena, Nikolavčič Ingrid, Troha Sonja.

Cez I. razred: Pellegrin Edi, Sfiligoj Viljem, Tomassi Jurij, Branić Fernanda, Calligaris Nadja, Marassi Lucija.

Cez II. razred: Bastiani Vladimir, Prinčič Jožef, Sobani Bernard, Mauri Natjuska.

Nižji tečajni izpit: Hvala Valter, Mervic Leopold, Milčič Zmaroglav, Canali Gabriella, Cernigoi Katarina, Klanjšček Dragica, Koren Jerica, Sekli Tatjana, Simčič Ema, Velušček Vanda.

STROKOVNA SOLA

Cez I. razred: Malič Branko, Muzina Ivan, Nardin Aldo, Terpin Ludvik, Madon Stefan, Nanut Cvetko, Peteani Jurko, Rebula Jožef, Spazzali Ivan, Velishech Alojz, Vizintin Ivan, Devetak Livija, Koncut Janka, Marušič Nadja, Princi Stanislava, Ipavec Marta.

Cez II. razred: Ballus Dino, Kosić Stanislav, Lutman Vojko, Miklus Ivan, Sosol Boris, Tomasić Marjan, Vizintin Jožef, Brisco Darina, Čotič Varja, Ferfolja Tanja, Florenin Roža, Kocjančič Sonja, Koren Milena, Kosić Ljubomir, Makuc Nada, Ožbot Anamarija, Pelicon Zlatka.

Zaključni izpit: Čotič Ladislav, Ferfolja Slavko, Ferletti Viljem, Hlede Alojz, Hoban Milivoj, Jarc Danica, Rossi Bojana, Tomažič Vida, Zotti Silvana.

VISJA GIMNAZIJA IN LICEJ

Cez IV. gimnazijo: Gravner Nadja, Knez Helena, Radetič Emil.

Cez I. licej: Anselmi Ernest, Pavlin Damijan, Pelicon Hilarij.

Cez II. licej: Kusić Aleks, Pavlin Nadja, Veronesi Salvatore.

UCITELJISCE

Cez I. razred: Barbarino Irma, Klanjšček Vladimir, Nabergoj Ivica.

Cez II. razred: Marinić Joško, Ricca Gracijela.

Cez III. razred: Bordon Santina, Cigoj Nives, Devetak Leopold, Pavlin Marko, Terpin Marjan.

VSI DIKTATORJI SO ENAKI

Kdor je videl film »Blazni diktator«, ki so ga pred kratkim vrteli tudi v našem mestu, se prav gotovo spominja, kako je Hitler leta 1933 zavladal v Nemčiji. Na volitvah je nacionalsocialistična stranka odnesla precejšen uspeh in pri sestavi nove vlade je bilo treba do dejstva upoštevati.

Poleg nacističnih ministrov so seveda delovali še ministri drugih strank, toda Hitlerju je bila kljub temu odprta pot do absolutne oblasti v državi, ker si je znal takoj zagotoviti vse ključne položaje. Ni minulo mnogo časa in mož je bil ne samo vladni predsednik, temveč tudi nemeški gospodar vse Nemčije, ki ni trpel okrog sebe niti najmanjšega znaka opozicije. Zato je Hitlerjev nastop pomenil za Nemčijo konec demokratičnega ustroja in začetek najstrahovitejše diktature, ki jo je moral doslej prestati nemški narod.

Povsem pravilno se nam zdi, da si ljudje ustvarjajo jasno sliko o nacistični strahovladni, toda napačno bi bilo, da ne bi istočasno postavili na zatožni klop tudi komunizem, ki je po končani drugi svetovni vojni javno pokazal, da se od nacizma ne razlikuje prav v ničemer razen po imenu. Pomislimo tu le na Češko. Ta država je bila do leta 1948 demokratično urejena, pa so ti lepega dne komunisti, ki so bili do tedaj skoraj neopazni, izvedli državni udar in država, ki je že od nekoč slovela kot vzor demokracije, se je kar čez noč znašla v objemu komunistične diktature.

Ce se hočemo še bolje priprečiti, da so si prav vsi totalitarni sistemi enaki, pogledajmo še, kakšnih sredstev se ti poslužujejo za dosego svojih ekspanzionističnih načrtov. Kakor se prav gotovo spominjate, je Hitler malo pred izbruhom druge svetovne vojne zasedel in nato priključil k »Velikemu Reichu« najprej Avstrijo in v nekaj mesecih pozneje še Češko. Kako se je moglo to zgoditi v mirnem času? Po navadi je vojaška zasedba kake dežele posledica vojnih dogodkov, nič takega pa ni privedlo do vkorakanja nemških čet v Avstrijo in na Češko. Kako si torej lahko razlagamo, da si je Nemčija brez težav pridobila Avstrijo in potem še Češko? Stvar je zelo enostavna: Hitler si je znal ustvariti med tamkajšnjimi Nemci močno in aktivno nacistično peto kolo, ki je imela kot posebno nalogo, pripraviti tla za čimprejšnjo aneksijo ter

takih sistemov poslužujejo tudi komunisti ter jih potemtakem prav dobro pozna tudi sam Hruščev. Res je, da nismo v teh poudarnih letih, zabeležili novih sovjetskih osvajanj - dežele na Vzhodu razen Češke so prišle pod komunistični vpliv že med vojno -, toda to je posledica budnosti Amerike in Evropskih držav, ki so ustvarile z NATO res učinkovit jež proti komunističnemu prodiranju na Zahod.

Tega se verjetno zavedajo Hruščev in tovariši, niso pa zaradi tega še obupali, kajti še vedno računajo, da se jim bo nudila kaka lepa prilika po zaslugi te ali one komunistične partije v Zahodni Evropi. Vedeti moramo namreč, da niso komunistične partije nič drugega kot svetovske pete kolone, ki bi v danem trenutku z največjim navdušenjem sprejele sovjetske osvoboditelje. Zato lahko mirne vesti trdimo, da so prav vsi diktatorji enaki.

Pričakujemo odgovora

Nekje smo čitali, da ne more vzgajati slovenskega otroka v slovenskem duhu na primer učiteljica, ki je svojega lastnega otroka brez stvarnega vzroka vpisala v drugo, recimo v italijansko šolo.

Ta krivde je resnična, toda zanimalo bi nas, kaj bi isti vir rekel na primer o tem le vprašanju:

— Ali je mogoče, da vzgaja našo mladino v slovenskem duhu, kdor je, recimo, član italijanske socialistične oziroma italijanske komunistične stranke?

Pričakujemo torej odgovora.

Naše ljudstvo jih mora obsoditi

V zadnji številki »Demokracije« smo v članku »Nemirna povezanost s KPJA« omenili tudi praznik listov »Avanti« in »Unitas«, ki so ga priredili v Doberdolu zadnje nedelje avgusta, da bi se z domačim primerom pokazali, kako tesna povezanost vlada v Italiji med socialisti in komunisti. Danes se hočemo dotakniti istega primera, ker nameravamo prikazati pred slovensko javnostjo žalostno dejstvo, da sta omenjeni praznik priredili socialistična in komunistična sekcija iz Doberdola, ki skoraj gotovo štejeta v svojih vrstah le člane slovenskega rodu, in da sta vabila naše ljudstvo, naj se praznika udeleži, »Primorski dnevnik« in »Soča«, ki se, kakor je vsem znano, tiskata v slovenskem jeziku.

Ali ni sramotno, dragi čitatelji, da so nekateri naši ljudje že tako nizko padli, da agitirajo za naših vaseh širjenje tujih listov samo zato, ker se z njimi ideološko strinjajo? Razumljivo bi se bilo, da bi slovenski socialisti in komunisti širili svoje liste tiskane v slovensčini, v takem primeru bi lahko še rekli o takih ljudeh, da so sicer socialisti in komunisti, vendar še vedno Slovenci, toda doberdolski primer nam jasno dokazuje, da je zaman iskati narodno zavest tam, kjer je na pravem mestu partijska disciplina. Danes ti širijo po vasi tuje liste, ker so jim tako ukazali, jutri se bo morda zgodilo še kaj hujšega. Kdor se namreč navdušuje za

tujo stvar, utegne nekega dne postati sam tuje, in zato bi se prav nič ne čudili, če bi doberdolski socialist ali komunist začel trdit na levo in desno, da se ne čuti več Slovenca ali celo da ni bil sploh nikoli Slovenec.

Tako daleč lahko namreč privede internacionalizem, ki ga zagovarjata socializem in komunizem, zato kdor hoče ostati zvest Slovenec nima druge izbire kot odklanjati tak kvaren tisk in okleniti se naših slovenskih in resnično demokratičnih časopisov.

ŠOLSKE VESTI

OBVESTILO

Didaktični ravnatelj za osnovne šole s slovenskim učnim jezikom obvešča učitelje, da se z dnem 15. t.m. prične vpisovanje v osnovno šolo in se zaključuje z dnem 30. t.m.

Izpiti II. roka za peti razred bodo v dneh 21. in 22. t.m., izpiti II. roka za drugi razred bodo v dneh 23. in 24. t.m. Istočasno se bodo vršili tudi sprejemni izpiti privatistov. Izpitne komisije ostanejo iste kot v Lem roku. Šolsko leto se prične 1. oktobra s sv. mašo in dne 3. okt. s poukom.

Obiskali so Škocjanske jame

Skupina naših fantov in deklet se je preteklo nedeljo podala na izlet na jugoslovanski del Krasa in si tam ogledala Škocjanske jame, ki so res nekaj čudovitega in nam kažejo, česa je zmogla narava v tem našem kraškem svetu.

Zjutraj so se izletniki na poti proti meji ustavili za trenutek v Bazovici, ker so čutili dolžnost, da počastijo bazoviške žrtve, katerih tridesetletnico ustrelistve smo obhajali prav te dni. Na spomeniku je visel tudi venec SDZ iz Trsta.

NOVICE IZ SLOVENIJE

Na ozemlju Novska v Slavoniji so že prva vrtnja dokazala prisotnost izdatnih količin nafte. Ta nova najdišča ne zaostajajo - po mnenju strokovnjakov - za doslej najbolj bogatimi najdišči nafte v Stružu. V tekočem letu je pridobivanje nafte doseglo skoraj en milijon ton. Za leto 1965 predvidevajo, da bo letna proizvodnja znašala 2,2 milij. ton.

Letošnja letina makovega soka je bila izredno obilna. Letos so makovega soka odkupili 44 ton, medtem ko so ga lansko leto odkupili komaj 30 ton. Povprečni pridelek na 1 ha znaša 15,25 kg. Makova kultura v Makedoniji dobavlja dragocen farmacevtski proizvod opij in druge iskane droge. Najboljši pridelek prihaja iz okolice Stipa.

Ladjedelništvo je v tem času eden izmed najvažnejših izvoznih proizvodov jugoslovanskega gospodarstva. V prvem polletju 1960 so izvozili ladjevja za 3,4 milijarde din. Posebno živahna je proizvodnja luksuznih jacht za Združene države. Ta se je od 350.000 din v drugem polletju 1959 povzpela v prvem polletju 1960 na 40 milijonov din.

PODPIRAJTE
SLOVENSKO
DOBRODELNO
DRUŠTVO

onemogočiti vsak morebiten oboroženi odpor proti zasedbenim silam. Ob prihodu tujih čet bi bili Avstrija in Češka brez dvoma napovedali vojno Nemčiji, toda do tega ni prišlo prav zaradi delovanja in nesramnega izdajstva nacističnih petih kolon.

Morda bo sedaj kdo trdil, da je bil kaj takega zmogel le Hitler, v resnici pa se

Odločitev: ščit ali kladivo

Se vedno je težko nepristransko oceniti poseg Združenih narodov v kongoško krizo. Moč OZN je odvisna od dobre volje, iskrenosti in poštenosti njenih članic. Vsekakor je OZN izvršila prav na afriški celini najpomembnejše delo. Delovala je hitro, oprežno, modro, obenem pa tudi odločno. Sprito vsega tega je umestno, da spregovorimo nekaj besed o državniku, tajniku OZN Dag Hammarskjöldu, ki opravlja zelo težavno nalogo v teh razburkanih dneh.

Danes 55letni učenjak in diplomat Dag Hammarskjöld pripada starodavni švedski družini, ki ji je dinastija podelila plemstvo zaradi vojaških zaslug, z nordijskim bojevnim prednikom »Hammarskjöld«, t. j. kladivo in ščit. Po univerzitetnem študiju se je pomagal narodnega gospodarstva mladi Hammarskjöld posvetil tudi literaturi. Obvlada do vrhunskega stopnja materinje jezika tudi še angleščino, francosčino in nemščino. Je kvotiran pesnik in še vedno trdovratno sicer vedno sam, čeprav je bil že pred časom izvoljen za predsednika Švedske izletniške zveze. Se danes preživlja kljub neobdobjem letnem dohodu 20.000 dolarjev (t. j. 1. milijon lir mesečno) svoje počitnice v glavnem s kolektarjem.

Do leta 1935 je bil Hammarskjöld univerzitetni docent za narodno gospodarstvo in finančni svetovalec vlade, čeprav mu je bilo takrat šele 32 let. Od leta 1941 do 1949 je bil predsednik upravnega odbora Švedske narodne banke, zatem pa namestnik zunanjega ministra.

Njegova izvolitev za generalnega tajnika OZN leta 1953, ki ni potekala brez težav in spletk, ni bila presenečenje samo za ves svet, ki te osebnosti ni poznal, temveč tudi zanj. Dejstvo je, da je bila njegova izvolitev, ki so jo 1. 1957 ponovili, zgolj izhod iz zadrege. Takrat, leta 1953 so iskali »nevturalca«, niso si želeli »močne osebnosti«, kakršne je bil njegov prednik Genere Trygve Lie. Prepričani so bili, da je Hammarskjöld »brezbarvna osebnost«, sprejemljiva tako za Zahod kot Vzhod.

Ali pa zares lahko govorimo o Hammarskjöldovi brezbarvnosti? Na zunaj vsekakor. Dag Hammarskjöld je srednje velik, skoraj neopazen gospod. Prav nič fotogeničen; figura, ki na prvi pogled gotovo ne imponira. Korektno oblečen, brez patosa, nikak tribun, brez misijarskih poželenj. Dovršen mednarodni funkcionar, vreden vsega zaupanja, učen gospod, ki se nikoli ne sili v ospredje.

S Hammarskjöldom so se svetovni politični akterji pošteno uredili. Za kmalu se je namreč izkazalo, da se ta »brezbarvna« odlično zaveda položaja, ki mu jih odgovorna služba nudi. Kjerkoli se je mogel vključiti, je to tudi promptno storil, zelo taktično sicer in po načelu: »Ljudje nasvetom sicer radi prisluhnejo, vendar jim ni prijetno, če jih njihov svetovalec zasenči«. Hammarskjöld se slavam rad odpoveduje. Zato se v javno politično dejavnost vključuje prav tako tiho in skromno kot to počenja v svojem zasebnem življenju: posredovalno in pomirjevalno, pri tem pa je pri pogajanjih trd in odločen. Je izredno molčeč in nepredoren. Nihče ne more resno zatrjevati, da pozna Hammarskjöldovo stališče do svetovnih problemov. Tako spretno se zadržuje za kulise.

Le zelo počasi je število ljudi, ki so se mu človeško približali. Hammarskjöld je ostal uganika tudi v vrstah OZN. Zato pa je v političnih krogih znano njegovo vstopno izpolnjevanje dolžnosti nasproti OZN. To se je posebno izkazalo 1. 1958, ko je

po krizi na Srednjem vzhodu ponovno vzbrstela zamisel stalnih oboroženih sil OZN. Takrat je Hammarskjöld ta predlog previdno zavrnil in pojasnil: »Na meji med Izraelom in Egiptom vzdržujemo 5500 mož, ki so razmeščeni na egiptovskem ozemlju. Te čete zelo koristijo stvari miru. Ali te čete so na egiptovskem ozemlju samo zato, ker se Egipčani s tem strinjajo. Na drugih nevalgičnih mestih bi bila taka razmešitev čet OZN nemogoča, če bi njihovo prisotnost hoteli izsiliti. S takim ravnanjem bi OZN izgubila svoj ugled«.

Prav v tem času smo v Kongu tako daleč. Z verjetno Hruščevu potuho zahteva Lumumba odhod čet OZN iz Konga, da bi s sovjetskimi pomočniki, kateri ploska ves komunistični svet s Titom vred, postavil v afriškem osrčju brez mednarodnega nadzorstva komunistično diktaturo. Sprito te nevarnosti je Hammarskjöld urgal sklicanje Varnostnega sveta, ki naj s potrebnimi ukrepi prepreči vmešavanje tujih držav v notranje kongoške zadeve. Pri tem je mislil na Sovjetijo, ki z letali, kamioni in zlasti agenti podpira Lumumba, misli pa je tudi na Belgijo, ki podpira Katango.

Hammarskjöld se zaveda, da OZN kot mednarodna ustanova nima učinkovite moči in da je njeno delovanje odvisno zgolj od dobre volje njenih članic. Smotri OZN niso in ne morejo biti pohlep po oblasti, ampak vestno in pošteno izbiranje danih možnosti. Samo to in ne Hammarskjöldova »nevturalnost« je bistvo uganke, da se generalni tajnik OZN izogiblje samostojnih posegov. Trygve Lie se teh načel ni držal in zato tudi ni uspel. Do tega trenutka se je Hammarskjöldu še vedno posrečilo, da ga komunistični širokoustneži v svoji obrekovalni propagandi še niso pitali s klevetami, da bi bil »instrument zahodne politike«. To pa se bo lahko že zgodilo, če bo primoran na kakršen že koli način prekrizati Hruščeve načrte v Kongu.

Če bi se to zares tudi zgodilo, bo morda

ščit zamenjalo kladivo in v takem primeru bi bila OZN pokopana. Vse doslej je Hammarskjöld ščit, ščit svetovnega miru. Ali ga bo Hruščev razbil?

Svet je temu Svedu in neutrudljivemu delavcu vsekakor dolžan obilo zahvale - in tega bi se moral zavedati tudi Nikita Hruščev prav v teh kritičnih dneh OZN.

ŠIŠEV

Šišev je neznatna ruska vasica na rusko-poljski meji. Konov pa je njen že priletni vašačen, katremu so oblasti dovolile, da obišče svojega že nekaj let v New Yorku živečega prijatelja Grunova. Grunov je svojega rojaka pričakal v pristanišču in ga takoj odpeljal k nebotičniku Empire State Building. »To je naše najvišje poslopje«, je ponosno dejal, »ima 102 nadstropij«. Konov je pogledal na nebotičnik in skomignil z rameni. »Glej Grunova«, je dejal, »New York je veliko mesto in ima tako visok nebotičnik. Šišev je mala vasica z enim dvonadstropnim poslopjem. To je hiša!«

Grunov je bil nekoliko začuden nad takim govorjenjem, ni pa ničesar dejal. Odpeljal je Konova v Narodni park in mu pripovedoval, kako je obežen, poln živali, gozdov in potokov. Konov je ravnodušno poslušal, nato pa je dejal: »Poglej, Grunov, New York je veliko mesto in ima ogromen park. Šišev je mala vasica in ima majhen park. Park je park!« Grunov se je kar pošteno razhudil. V svoji jezi je Konova odvedel v Kitajsko četrto. Ta si je mislil, mu bo gotovo bolj všeč. Odšla sta v kitajsko restavracijo in kitajski natakar jima je usluženo postregel z jedilnikom v kitajščini. »Glej«, je dejal Grunov, »nekaj takega pa gotovo nimate v Šiševu!«

Kitajski natakar se je vljudno pripognil in poglasno dejal: »Kaj sta gospoda tudi iz Šiševa?«

Albert Vajda

STARA MODROST za progresivne sodobnike

Slavomir Mrožek

Cezar je sprožil znamenje. Rešetke kletk so se dvignile in naraščajoče tuljenje je odmevalo iz mračnih obokov. Kršćani so se plašni stiskali v areni. Mnogi so vstajale s sedišča, da bi bolje sledele prizoru. Pretresujoče zavijanje ki se je valilo kot plaz, je izživalo obupne poklice, kričanje strahu. Mehko, zato pa naglo je prihitela prva levinja iz predora.

Z dolgim drogom opremljen levji strežnik Bondani Cajus je ugotavljal, ali so vse zveri odšle na grozljivo prizorišče. Ze se je hotel olajšan oddahnuti, ko je opazil, da je na samih vratih obležal lev, ki ni kazal potrebne vneze za vstop v areno, ampak je z vso marnostjo glodal debelo repo. Cajus je preklinjal, kajti njegova je skrb, da se nobena zver le nobeno ne zadržuje v cirkusu. Približal se je zverini na oddaljenost, ki jo predpisujejo pravila proti neugodam in delovni higieni, in z drogom zdrnil levo, da bi ga preplašil. Na veliko strežnikovo začudenje pa se je lev samo obrnil okrog sebe in pomahal z repom. Tedaj ga je Cajus sunil s povečano močjo.

»Izgini!« je zagodrnjal lev.

Cajus se je popraskal po glavi. Lev ga je očito poučil, da si ne dovoljuje nobenega nadlegovanja.

Cajus ni bil slab človek, bal pa se je, da bi ga nadzornik zaradi zanemarjenosti ne presenetil in ga nagljal med obsojenca. Na drugi strani pa se tudi ni želel z levom prepirati, zato ga je poskušal pregovoriti. »Že zaradi mene bi moral ubogati«, mu je dejal.

»Jaz se za neumnega ne prodajam«, je dejal lev in grizel repo.

»Saj ni treba, da takoj tudi nekoga požreš, steci malo naokrog in rjovi, da si zagotovi alibij«, mu je prigovarjal Bondani. Lev je pomahal z repom, »Otrok božji, saj ti vendar pravim, da se za ne-

umnega ne prodajam! Ljudje vendar vidijo, in kdo bi mi kasneje verjel, da nisem nobenega požrl«.

»Ampak, zakaj tega vendar nečes?« je vzdihoval strežnik. Lev ga je pazljivo pogledal. »Ti si govoril o alibiju. Kaj zares ne razumeš, zakaj se vsi ti patriciji sami ne zaženejo v areno in ne mesarijo kristjanov, temveč prepuščajo to opravilo nam?«

»Ne! Končno pa so to tako in tako samostari ljudje, nadušljivi, astmatični reaktorji!«

»Stari ljudje«, je godrnjal lev sočutno. »Ti nimaš pojma, kaj je politika! Vsi ti tam zgoraj si želijo samo alibij«.

»Zakaj pa vendar?«

»Iz strahu pred novim, ki brsti. V zgodovini se moramo nenehno ozirati na tisto, kar poganja, na nastajajoče. Ti gotovo še nisi nikoli pomislil, da lahko pridejo na oblast kristjani?«

»Kristjani, na oblast?«

»Da, da! Ti seveda ne umeš prebrati med vrsticami, meni pa se dozdeva, da se bo Konstantin Veliki prej ali slej usedel za mizo s kristjani. In kaj bo potem? Potem pridejo revizije in rehabilitacije. Ti, ki sedaj sedijo po ložah, bodo kričali: »Saj tega vendar nismo mi počenjali, ampak levi!«

»No, na to pa res nisem pomislil«.

»Glej, mene kristjani ne brigajo, meni gre za lastno kožo. Ko bo tako daleč, bodo vsi vedeli, da sem jaz grizel repo, čeprav - med nama rečeno - ne velja en boro!«

»Tvoji tovariši pa kristjane vendar radi obirajo«, je dejal Cajus hudobno.

Levu se je obliče podaljšalo. »To so primitivci, neizobraženi proizvod mesta in podeželja, ki se vsakomur uda, kratkovidni konjunkturisti brez vsakršnega smisla za taktično zadržanje.«

»Cuj vendar«, je zajecjal Cajus.

»No?«

»Če bi kristjani, saj razumeš... prišli na oblast?«

»No - in?«

»Kaj bi mi ti ne potrdil, da te nisem k ničemer silil?«

Salus Rei publicae summa lex tibi esto», - »Blaginja države naj ti bo prva zapoved!« je dejal lev in se spet lotil repe.

Anton Lajović

Pred kratkim je v Ljubljani umrl znan slovenski skladatelj Anton Lajović. Pokojnik se je rodil v Vačah leta 1878. Oče Anton, ki je bil sam ves predan glasbi, je to svoje zanimanje posredoval sinu. Harmonika je bilo prvo glasilo, ki je prišlo pod roke mlademu umetniku. Posebno rad je v domači vasi zahajal k organistu in nadočetuju Francetu Peruciju. Po končani osnovni šoli, se je Anton vpisal na gimnazijo v Ljubljani, po končani maturi pa na pravno fakulteto dunajske univerze, kar pa je bilo bolj pretežva, da je lahko obiskoval konservatorij.

Doba, v kateri je Lajović oblikoval svoj umetniški duh, je bila doba Novih akordov. Ta vpliv je kmalu prevladal v Lajoviću, čeprav v njegovih skladbah: zborovskih kompozicijah, dvospevih, trospevih, spremljanih s klavirjem ali samospevih, čuti vsakdo klen, samobiten Lajevčev značaj. Skladatelj je predvsem težil za tem, da bi zapel čim enostavneje, toda tehnično neoporečno; predvsem pa veje iz njegovega dela duh neskaženega slovenstva.

S svojim delom je Lajović nakazal pot do evropske kvalitete ravni v samospeljih in zborovskih skladbah.

Razpored vojaških sil na Koroškem ob koncu I. 1918

POD ČRTO

PRED STIRIMI DESETLETJI

Prvi koraki slovenske državnosti

3.

DECEMBER 1918
PRVI SPOPADI

Vse to je večalo avstrijsko ošabnost. Dne 1. dec., na praznik Zedinjenja, so Avstriji napadli Velikovec s trikrat večjo številčno močjo, s kakršno je razpolagal poročnik Malgaž, ki je avstrijski napad odbil in pognal Avstrijce nazaj v Celovec. S tem prvim avstrijskim napadom so dejansko pričeli boji za Koroško, ki so se jih Slovenci ogibali z zavestjo, da bo brez krvoprelitja zmagala pravična slovenska stvar.

V prvih decembrskih dneh je general Maister poslal poročniku Malgažu četo vojakov za okrepitev velikovskih postojank. Tako je velikovska posadka štela okrog 400 bojevnikov in častnikov. S temi silami je Malgaž razširil velikovsko mostišče na črto Grebenj-Vovbre-Trušenje-Tinje. Istočasno je šibka slovenska četa, ki je prispela iz Maribora, zasedla Dravograd, Labot in St. Pavel. Avstrijske posadke so se umaknile v Wolfsberg.

Končno so tudi v Ljubljani spoznali, da neodvisnosti in samostojnosti narodom nihče ne postreže s krožnikom in da se narodnostne meje proti Avstriji določajo in varujejo predvsem z vojaško silo. Iz tega spoznanja so preuredili poveljevanja tako, da se je odsek pod poveljstvom generala Maistra razširil na vzhodni del Koroške do črte Apače-Obir-Jezerski prelaz. Major Lavrič pa je prevzel poveljstvo odseka na Dravi, od Apač pa do predora v Podrošnici. Dne 11. decembra 1918 je prispel v St. Jakob v Rožu 1. bataljon

Ljubljanskega pešpolka pod poveljstvom kapetana Martinčiča. V bataljonu je bilo tudi več Primorcev, prostovoljcev in tudi pisec teh spominov. Poleg tega bataljona je kap. Martinčič poveljeval tudi še trem četam prostovoljcev, med katerimi je bilo precej Korošcev.

Dalje proti zahodu je na Podkoroškem sedlu poveljeval manjši enoti kap. Badjura, medtem ko je Ziljska dolina ostala povsem v avstrijskih rokah. Kap. Martinčič je kmalu po prihodu v St. Jakob odposlal v Podklošter šibko četo v okrepitev maloštevilnih slovenski orožniških postaj.

Poveljstvo II. vojnega okrožja je poslalo v Velikovec 3. bataljon 26. peš. puka, ki so ga sestavljali v glavnem bivši srbski vojni ujetniki, povratniki. Dve četi tega bataljona sta zasedli Grebenje in zavarovali dravske mostove pri vaseh Dule, Kamen in Galicija.

Tako smo imeli ob tem času na Koroškem okrog 1600 bojevnikov, 40 strojnic in 10 topov. (Glej Vojne akcije v Koroški 1918/19 godine). Ob istem času so po istih podatkih avstrijske enote šttele okrog 3400 vojakov, 50 strojnic in 7 topov. Poleg tega pa so imeli Avstrijci pod orožjem še kakih 6 palarnskih čet.

Avstrijski uradni krogi na Koroškem so se zavedali slabosti naše vojaške organizacije, poznali so neodločnost Ljubljanske vlade, nezadostno zanimanje osrednje vlade v Beogradu in so upravičeno računali na naklonjenost takratnih italijanskih uradnih krogov. Zato je koroška deželna vlada v Celovcu že 5. dec. sklenila, da se zavezniki četam dovoljuje prost prehod po avstrijskem ozemlju, jugoslovanski oboroženi silam pa da se je treba upreti. Zanimala je tudi slovenski vladi pravico izvajati na Slovenskem Koroškem kakršnekoli vojaške, upravne ali gospodarske ukrepe.

Avstrijski poveljnik za Koroško je sredi decembra povsem reorganiziral svoje

oborožene sile in jih razvrstil za bodoča sovražna dejanja proti slovenskim četam (Glej skico št. 1). Na srednjem delu boje črte Velikovec-Borovlje je postavil 4 bataljone z 1 rezervnim v Celovcu proti trem šibkim slovenskim bataljonom. Slovenci na tem odseku nismo imeli rezerve. V Velikovu je poveljeval por. Malgaž, ki se mu ni mogel podrediti srbski bataljonski poveljnik 26. peš. puka, ki je bil kapetan in je zato deloval kot samostojna enota. Vrhovni poveljnik odseka, general Maister je bil v Mariboru, podrejena mu je bila posadka v St. Pavlu. Major Lavrič na levem krilu pa je bil podrejen neposredno Poveljstvu II. vojnega okrožja.

Naslednji napad so Avstrijci izvršili 15. dec. na Grabštajn, kamor sta prejšnji večer - kot smo omenili - dospeli dve četi 26. peš. puka. S 3 topovi in 2 oklepnima avtomobila ter nekaj sto vojakov so Avstrijci poneli napadli in zasedli železniško postajo in nato obkolili šolsko poslopje, kjer sta bili razmeščeni obe četi. Obkoljenemu poveljniku, ki ni poznal razmer, je avstrijski poveljnik dokazoval, da nima pravice do zasedbe Grabštajna, ker njegova enota ne pripada zaveznim četam in ne deluje po nalogu beograjske vlade, ampak je podrejena ljubljanski vladi. Končno se je srbski poveljnik udal in dopustil, da so njegove vojske razorožili in jih preko Dunaja in Budimpešte odpravili v Zagreb. Kakih 30 vojakov se je z begom rešilo in se pridružilo naši posadki v Velikovu. Naše oborožene sile niso reagirale na avstrijsko zasedbo Grabštajna, ki je bila najvažnejša strateška postojanka v smeri proti Celovcu. To naše pasivno zadržanje je samo še okrepilo avstrijsko obstojnost, da brez slehernih zaveznikov protestov lahko napadajo ne samo slovenske, ampak celo srbske oborožene sile in da z orožjem preprečijo zasedbo Slovenske Koroške.

Vsa ta dejstva so v znatni meri izpodbijala moralo med slovenskim vojaštvom.

Očitno je tudi slabilo zaupanje do slovenskega vodstva v Ljubljani.

Sprito vsega tega se je Poveljstvo II. vojnega okrožja odločilo za reorganizacijo poveljevanja in za okrepitev oboroženih sil na vzhodno-koroškem odseku. General Maister in por. Malgaž sta poveljevanje na tem odseku predala majorju Zerjavu, bratu pok. slovenskega politika Gregorja Zerjava. V okrepitev sta dospela 3. bataljon Celjskega pešpolka in 2. bataljon Ljubljanskega pešpolka. Proti koncu decembra je prispel Slovenski planinski polk iz Ljubljane. Okrepljene so bile posadke v Labotski dolini in v Dravogradu.

Dne 27. decembra je 10. avstrijski bataljon iz Wolfsberga napadel slovensko posadko v St. Pavlu, ki se je umaknila v Dravograd. Avstrijci so z napadi nadaljevali proti jugu, vendar jih je slovenska posadka iz Dravograda odbila. Proti Labotski dolini naši niso poskušali protinapadov.

Ostanke 26. peš. puka je zamenjal 1. bataljon srbskega 4. peš. puka. V Borovljah je major Lavrič branil Dravo od Apač do Podrošnice, t. j. kakih 30 km s kakih 350 vojakov in 20 častniki. Od Podrošnice do Podkloštra pa kap. Martinčič s približno prav tolikšno močjo. Tako smo imeli takrat na Koroškem vsega okrog 3000 vojakov, medtem ko so Avstrijci razpolagali z mnogo številnejšo posadko.

Ob zaključku 1. 1918 je bilo stanje slovenske vojske na Koroškem skrajno nezadovoljivo. Vse je bilo odvisno zgolj od dobre volje posameznikov. Tega se je dobro zavedal major Lavrič v prepričanju, da pripravljajo Avstrijci močan napad prav na njegovem odseku. Da bi njihovo namero preprečil, je predlagal Poveljstvu II. vojnega okrožja v Ljubljani, da mu dovolijo nenadni napad na zahodni del Vrbskega jezera, prav tja, kjer so Avstrijci koncentrirali svoje sile. Njegov predlog ni bil sprejet.

Dne 2. jan. je avstrijski poveljnik Hilgert odpovedal z majorjem Lavričem sklenjeno pogodbo o razmejitvi z dne 19. 11. 1918. Ta svojevolska odpoved bi bila opravičljiva razlog za naš napad, ali smo bili prešibki. Sprito takega razvoja je major Lavrič zapovedal umik posadke iz Podkloštra, vendar je ukaz dospel prekasno. Že 4. jan. zvečer so namreč Avstrijci koncentrirali svoje čete in zjutraj 5. jan. nenadoma napadli našo posadko v Podkloštru. Posadka se je junaško branila, vendar ni bila kos avstrijski premoči.

Istega dne se je majorju Lavriču posrečilo, da premesti eno četo svoje posadke iz Borovlje v St. Jakob in tako okrepi Martinčičev bataljon, ker je predvideval, da bodo Avstrijci udarili tudi na St. Jakob, kar se je tudi zgodilo v noči od 5. na 6. jan. Avstrijci so s silo prekorakili Dravo pri Rožku in že v dopoldanskih urah dospeli pred St. Jakob. Druge avstrijske enote so se karavanskemu železniškemu predoru v Podrošnici približale in silovito napadle, vendar smo jih odločno zavrnili. Proti večeru so Avstrijci ponovno napadli in se približali sami postaji Podrošnica. Tja so prispeli tudi avstrijski severni oddelki, ker je kap. Martinčič svojo posadko iz St. Jakoba umaknil na ugodnejše postojanke. Izredno slabo vreme je preprečilo nadaljna bojevanja. Kap. Martinčič se je omejil na obrambo železniškega predora v Podrošnici, ki je omogočal dovoz na Koroško.

To je bilo vse, kar je preostalo od osvobodjene Slovenske Koroške. Te zadnje ostanke pa so Slovenci držali z vso silo in odločnostjo. S svoje strani so Avstrijci svoje postojanke pred predorom močno utrdili in okrepili. Privlekli so znatno število težkega postojanka in zlasti silovito napadali naše postojanke v dneh 9. in 10. jan. Bili pa so krvavo odbiti. V okrepitev obrambe pred predorom sta dospeli iz Ljubljane dve četi 26. p. polka in nekaj topništva.

(Nadaljevanje prihodnjtje)

Veličastna slovenska pobožnost

Marijino slavlje je na Opčinah meseca septembra že tradicija množice slovenske verske manifestacije. To so Slovenci in Slovenke ponovno dokazali zadnje nedelje 11. t.m.

Ze v zgodnjih popoldanskih urah so se pričele v prekrasni sončni nedelji zbirati na Opčinah množice slovenskih vernikov iz mesta in podeželja.

Ob 16. uri je bila v natrpano polni cerkvi sveta maša. Nato se je formirala veličastna procesija. Pod vodstvom kaplana g. Vidmarja se je uvrstila šolska mladina, nato so sledile Marijine družbe, skavtine, godba in nato izredno veliko število moških, mladih in starejših ter številni skavti. Za cerkvenim pevskim zborom so sledile ženske. Procesije se je udeležil poleg številne slovenske duhovščine tudi škof Santin.

Veličastne slovenske pobožnosti, ki se je zaključila na trgu Brdina, kjer je zbrani množici pristrčno govoril prelat, dr. Jakob Ukmar, se je udeležilo na tisoče vernikov.

S to množično manifestacijo so Slovenci znova potrdili zvestobo svojim verskim izročilom in tudi pripadnost k slovenski skupnosti; naša zavedna duhovščina pa je izpričala svojo organizacijsko sposobnost, v nemo in velike napore. Zato tudi iz srca želimo, da bi se ta strnjena slovenske skupnosti z isto vneto in istim elanom manifestirala tudi ob drugih posvetnih javnih nastopih, na volitvah, če zares želimo, da ne postanemo molčeča Cerkev. Kako je vendar mogoče, da izpričuje svojo slovensko in versko prepričanje 10.000 glava množica, pri politični potrditvi, ki bi morala biti pečat tega prepričanja, pa se te vrste tako razredijo. To je ugotovitev, ki jo bomo morali v prihodnjih tednih VSI z vso resnostjo upoštevati.

Uveljavljajmo materinščino

Gospod urednik:

V zadnjih mesecih sem imel pri različnih uradih v mestu opravke. Pri tem sem naletel na velike težave jezikovnega značaja. Na anagrafskem uradu je n. pr. v II. nadstropju št. 43 uradnik, ki na slovensko vprašanje odgovarja »ne razumem!« Isto se dogaja v pritličju št. 25.

Pomislimo, v kako zadržano in stisko zaide človek, ki ga doleti tak postopek, saj ne ve, kam naj se obrne. V ulici Malcantona, kjer izdajajo osebne izkaznice, je bila neka uradnica tako »prijazna« in zahtevala naj privedem s seboj tolmača. Dolžnost urada je, da nastavlja v uradu nadriščno z znanjem slovenskega jezika. Danes imamo že veliko ljudi, ki obvladajo v govoru in pisavi oba jezika, in so za taka mesta izsolani.

Na prefekturi je ista pesem in tudi na nekaterih poštinih uradih. Nekoliko bolje je na občinskih uradih, pri redarstvu in na kvesturi. Da se slovenskim ljudem olajša njihovo obveščanje z uradi in oblastmi, je nujno potrebno, da vsi občinski, pokrajinski in državni uradi nameščajo osebe,

je z znanjem obeh jezikov, da se stanje normalizira.

V precejšnji meri smo Slovenci tega nevedrnega stanja tudi sami krivi, ker se v obveščanju z drugorodci radi poslužujemo njihovega jezika. Če bi povsod govorili v materinščini, bi morali tudi uradi posnemati trgovce, ki se zavedajo, da brez znanja slovenščine, ni slovenskih kupcev. Nesposobnost lastnega jezika, je omalovaževanje samega sebe in vsega naroda, zato nikomur v čast. Temu hlapčevanju in preziranju, ki izvira iz proslule fašistične dobe, je treba napraviti konec. Zato, dragi Slovenci in Slovenke, storimo vse, da materinemu jeziku zopet priborimo tisto veljavo, ki mu pritiče po vseh božjih in človeških zakonih, ki so utemeljeni v državni ustavi in mednarodnih sporazumih. D. R.

Bazoviška proslava SPM

V nedeljo, 11. t.m. ob 10.30 je Slovenska prosvetna Matica priredila v svojih prostorih, v ulici Machiavelli 22/II. žalno svečanost ob tridesetletnici mučeniške smrti bazoviških junakov: BIDOVCA, MARUSICA, VALENCICA in MILOSA. Clani in prijatelji SPM so napolnili dvorano, čeprav je bilo mnogo Slovencev odsotnih zaradi že prej določenih izletov in drugih zadržkov.

Po uvodnih pozdravnih besedah predsednika dr. Delaka, je o dogodkih pred tridesetimi leti in o tragični naši zgodovini po prvi svetovni vojni spregovoril eden najvidnejših bojnikov, predsednik SDZ v Gorici, dr. Avgust Šfiligoj, ki je bil sam žrtev takratnega slovenskega mučeništva in je danes nepovtorljiva živa priča takratnih zgodovinskih razpletov.

Govornik je najprej s klenimi besedami osvežil spomin starejšim poslušalcem, mlademu rodu pa odkril vs mučeniško Kalvarijo primorskih Slovencev po zaključ-

ku prve svetovne vojne. Lahko bi napisali debele knjige, je dejal, o tem, kaj vse so nam pobrali in uničili, kaj vse so počenjali, da bi naš narod izbrisali. Govor dr. Šfiligoja prinašamo na uvodnem mestu.

Ob zaključku je govornik omenil nekaj paralel o zadržanju slovenskega naroda do svojih junakov v primerjavi z drugimi narodi in prikazal vso veličino primorskih Slovencev, ki so trdno in strnjeno stali za svojim mučeniški.

Z enominutnim molkom in vzklikom »slava« je dr. Avgust Šfiligoj zaključil svoj v dušo segajoči govor.

Prisotni so mu ob slovesu izrazili polno zahvalo.

Kako živijo Italijani?

Jedača in pijača je v Italiji še vedno najvažnejša zadeva vsakdanjega življenja. Po najnovejših statističnih podatkih porabi povprečna italijanska družina za hrano in pijačo 51,2 odst. svojih dohodkov. V primerjavi s prejšnjimi ugotovitvami pojedajo današnji Italijani nekaj manj kruha in testenin od prejšnjih, zato pa za 8,6 odst. več mesa. Za stanarine plačujejo Italijani - zaradi stanovanjske zaščite - komaj 3,6 odst. njihovih prihodkov, plačevali 15 odst. od svojih dohodkov. To se bo močno spremenilo v trenutku, ko bodo sprostiti stare najemnine, ki predstavljajo še vedno 85 odst. vseh stanovanj.

Za hišno opremo izdajajo Italijani 6 odst., za oblačila 10 odst. in 8 odst. za potovanja. Pri tem so vposteti tudi zneski za nabavo vozila. Število vozil je letos naraslo za 21 odst. Za oblačila porabijo sodobni Italijani 3 odst. več od prejšnjih.

Za kazenje izdajajo 4,6 odst. in za razvedrila 5,2 odst. Za zdravstvo porabijo 7,6 odst. več kot v prejšnjih časih.

Glavna stvar pa ostaja slej ko prej jedača in pijača.

Slovenski otrok v slovensko šolo!

Uzakonjenje slovenskih šol je pred vrati. Vsak dvom in tudi vsak izgovor je s to zmago naporo slovenskih ljudi jalov. Slovenski šoli je njen obstoj zakarito zagotovljen. Znanje slovenščine postaja prav v teh časih tudi na Tržaškem priznana nužnost. Samo v letošnjem letu bi slovenske strokovne šole lahko posredovale najmanj dvojno število slovenskih absolventov trgovcem, obrtnikom pisarnam, če bi jih toliko tudi bilo. Po slovenskih farti in dekletih ne sprašujmo samo slovenske trdke, ampak tudi italijanske, ker se zavedajo kako močno je v zadnjih letih naraslo število slovenskih kupcev in naročnikov. Ne gre to, rej samo za narodno zavest in narodni ponos tržaških Slovencev, gre tudi za obstoj in napredek naših otrok. Ni malo slovenskih staršev, ki se ob sedanjem velikem povpraševanju po slovenski delovni sili, upravičeno kesajo, da svojih otrok niso izsolali v slovenskih šolah.

Zavedne Slovenke in zavedni Slovenci se bodo v teh dneh, ko vpisujejo otroke v šole, potrudili, da prepričajo nezavedne in nepoučene slovenske starše o po-

memnosti šolanja po slovenskih šolah, ki zagotavljajo absolventom znanje obeh jezikov. Potrebe po znanju slovenskega jezika se bodo v bodoče še znatno povečale že zato, ker se tudi stiki med obema narodoma stalno večajo.

ROK VPISOVANJA POTEČE 25. SEPTEMBRA. Ne odlašajte!

Dogodki doma

ENOTNOST JE ZMAGALA. Urad za načrtovanje ladjedelniške industrije ostane v Trstu. Enotnost in neovrgljiva argumentacija, vse to je vladne kroge prepričalo o neumestnosti centralizacije projektivnega urada. Pri tej priložnosti je zmogljivost tržaških ladjedelnic v primerjavi z genoveškimi odločilno vplivala na vladno odločitev za preklic centralizacije. Izkazala se je nevedrnost navidezne genoveške premoči. Kompleks IRI izkazuje namreč dnevno proizvodnjo zmogljivost 660 ton. Od te skupne zmogljivosti odpade na ladjedelnice v naši pokrajini, t. j. na CRDO 47 odst. zmogljivosti ali 310 ton. Ligurske ladjedelnice izkazujejo s svoje strani 34 odst. ali 325 ton skupne zmogljivosti. Če upoštevamo v korist ANSALDA še Toskano, dobimo razmerje CRDA : ANSALDO 310 : 280 v korist CRDE.

BRAZILSKI LES. Ze več časa vzdržuje Brazilija v našem mestu pomembno skladišče kave. V teh dneh se mudi v Trstu brazilski funkcionar Državne ustanove za les, ki razpravlja s tržaškimi gospodarstveniki krogi o ustanovitvi skladišča za dragoceni brazilski les v našem mestu.

TITOV SINJI VLAK, ki postavlja po razkošju v senco vse dvorne vlake, je v torek 13. t.m. prispel na Opčine, od koder je nadaljeval pot v Pariz. V New Yorku je Tito odpotoval z angleško potniško ladjo.

Resnica je obdržala polno veljavo

Na Poljskem je neka knjižna izdaja doživela izredno visok odjem. To pa ni bil morda kak senzacionalni roman, ampak priročni leksikon »Mala encyclopaedia. Powzechina«, ki je v nekaj tednih doživela naklado 200.000 izvodov. Pisci tega leksikona so se očitno potrudili, da delu posvetijo vso svojo objektivnost in resničubje ter ga očistijo vseh komunističnih propagandnih neslanosti in lažljivih preobražanj. Razlage o »marksizmu« in »leninizmu« so take, ko da bi jih objavila neka zahodna leksikonska izdaja. V ilustriranih biografijskih so zastopani vsi pomembni ljudje, kakršnegakoli prepričanja. Uspeh knjižne izdaje je treba pripisati odpravi tekстов z zoprnimi komunistično frizuro in zgodovinskimi potvorbami kot so jih s tako vneto opravljali pisni slovenskega »Priročnega leksikona« leta 1955. Morda se bodo v prihodnje od Poljakov vendar česa naučili.

Glasbena šola

LOV. PROSVETNE MATICE

sporoča, da začne vpisovanje učencev za 1. 1960/61 dne 15. sept. in traja dnevno od 10 do 12 ure v ul. Machiavelli 22/II. Tam doka učenci tudi vsa potrebna navodila. Prijave se sprejemajo tudi pisмено. Pouk se bo vršil za vse instrumente in glasbeno teorijo.

D A R O V I

Mesto cvetja na grob dr. Josipa Agneletta daruje za Tiskovni sklad »Demokracija« A. S. lir 3000.—

Za spomenik prof. Komelu: g. Hugo Margon lir 1000.—; K.T. lir 2000.— Iskrena hvala!

Odgovorni urednik:

Prof. IVAN RUDOLF

Tiskarna Adria, d. d. v Trstu

Uredništvo in uprava:
Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Dopisi za uredništvo:
ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039
Goriško uredništvo:
Gorica, Riva Piazzetta 18-I.
CENA: posamezna številka L 30.—
Naročnina:
mesečno L 50.— — letno L 600.—
Za inozemstvo:
mesečno L 90.— — letno L 1000.—
Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223

POKRAJINSKE VOLITVE

V poslanski zbornici in senatu je bil sprejet zakon o pokrajinskih volitvah, notranji minister je dan volitev določil na 6. november. Posamezne stranke se z mrzlično naglico pripravljajo in tudi demokratski Slovenci v teh naporih ne zaostajajo. Zopet se nam nudi priložnost, da potrdimo svojo prisotnost na tem ozemlju in da se s sodelovanjem v Pokrajinskem svetu borimo za slovenske in splošne koristi našega ozemlja.

Dne 22. t.m. bo uradno pričela volilna kampanja. November je za volitve precej neprikladen mesec. Oktobrsko in novembrsko vreme je ponavadi močno muhasto. Shodi pod milim nebom bodo verjetno le s težavo izpolnjevali svoje smotre, dvoran pa tudi ni na razpolago.

Dne 7. oktobra, t.j. 30 dni pred volitva-

mi zapade rok za predložitev volilnih znakov in kandidatur. Potrditev s strani osrednjega volilnega urada se izvrši naslednjega dne.

Dne 22. oktobra bodo objavili zapovrstni red posameznih list in kandidatov. Tega dne bo volilna komisija izvršila zadnje popravke volilnih seznamov, kar pa velja samo za popravke zaradi smrtnih primerov volivcev. Dne 1. novembra poteče rok za dostavo volilnic. Po tem roku in vse do 6. novembra si bodo morali volivci, ki so ostali brez volilnice ali so jo izgubili, nabaviti volilnico v uradu v ulici Santi Martiri. Urad bo odprti tudi med samimi volitvami.

Novi pokrajinski svet bo kot v preteklosti štel 24 svetovalcev, čeprav bi po sedanjem številu prebivalstva pripadalo našemu mestu 30 svetovalcev. V poštveh pa prihaja ljudsko štetje iz l. 1951.

Kaj več bomo slovenskim demokratičnim volivcem in volivkam sporočili v prihodnji številki.

TRŽAŠKI PREPIHI

Gorečnejšem komunističnih sindikatov

»Trude«, glasilo osrednjega sveta sovjetskih sindikatov v Moskvi poroča o usodi skupine deklet, ki so jih poslali na polotok Kamčatko na delo.

»... Na skromnih kovčkih in še skromnejših svečnjih so posedala in s strahom v srcu zrla na pooblaščenca za novčenje delovne sile. Mlada dekleta so bila namenjena na sezonsko delo na Kamčatko. »Le nič se ne strasite, boste videli, kako zelo vam bo ugajalo«, jih je tolažil uradnik... »Na Kamčatki živijo dostojni ljudje!«

Ze kmalu so dekleta dospela na cilj. Modrikaste višine so bile pokrite s snegom, morje pa je bilo mrzlo in razburkano. Njihovo delovišče je bila tovarna št. 2 za predelovanje rib v malem naselju Korf. Ljubo Almasovo so določili za brigadirko...

Ze prvi dan so nastale neprijetnosti. Poklicali so jih na razdelitev delovnih oblačil. Cevlji so jim bili vsi po vrsti za tri do štiri številke preveliki, delovne tute pa tako zamazane, da je človeku od smrada prihajalo slabo. Sprito takih razmer na Kamčatki so se dekleta pač udale v svojo usodo in niso protestirale. Ker v tem času še niso lovili rib, so dekleta uporabili za prenos soli. Dekleta niso bila lenuharke. Ko pa so jih pripeljali na delovišče, je nastalo razburljivo prišepetovanje. Na tleh so ležale ogromne vreče soli, težke kot svinec. Vreče bi morale prenesti na veliko daljavo in jih tam naložiti na visok kup. Pismeni delovni ukaz je vseboval samo dve besedi: prenos soli! Težo, oddaljenost in množino je mojster objubil ugotoviti kasneje. »Kaj še postopate? Pri nas ne poznamo lenuhinje«, se je razkričal nad dekleti.

Prvi dan je dekleta spravil na kraj njihovih moči. Komaj so se še držala na nogah, in le s težavo so se privlekla do svojih ležišč. Kljub temu si je brigadirka prizadevala, da jim vlije nekaj poguma. »Saj nas bodo vendar dobro plačali, jih je tolažila.

Naslednje jutro, ko se je mojster Sramk prikazal z izpolnjenimi obrazci, so bila dekleta vsa iz sebe: vsaka je zaslužila za tako težavno delavnico po 10 rubljev (približno 250 lir po kupni ceni v Sovjetski, op. ur.). »Mihael Ivanovič! To vendar ni mogoče«, so se hudovale dekleta. »Mir!

je zakričal mojster s hreščočim glasom, »tu določam in zapovedujem jaz!«

Nadaljni dnevi so odšli v večnost... Tovarna je pričela z obratovanjem. Sprito slabih izkušenj prvega dne, je brigadirka odšla k delovodji, da bi se pozanimala, kakšna je delovna norma pri čiščenju rib in koliko se zasluži... »Mojster že ve, koliko ti bo plačal«, se je glasil odgovor. In mojster je napravil, kot je hotel. Njegova žena, ki je opravljala prav isto delo, je prejela po petkrat toliko kot ostala dekleta. Dnevno so nastajala nova proststva in goljufije. Ravnatelj je bil sicer priazen človek, vendar ga ni prav nič motilo, da je na vse hudoobje in goljufije na škodo svojih podrejenih molčal. Ce se je brigadirka potegnila za pravice deklet, so jo premestili na drug oddelek in ji končno naprtili disciplinarno preiskavo. Po dolgotrajnih naporih se je posrečilo sklicati sindikalni sestanek. Ali - na žalost - odgovorni sindikalni funkcionarji niso pokazali najmanjšega zanimanja za vse te krivice...»

Tako dobesedno piše glasilo sovjetskih sindikatov »Trude« in s tem je tudi za ta list »socialna dolžnost« opravljena. Kaj, če bi se komunistični sindikalisti namesto na razkošne pojedine v Moskvo, podali enkrat neopaženo na delovišča v komunističnem raju, kar bi seveda ne bil več tisti prijetni izlet, o katerem z gorečnostjo govorijo še leta in leta in si pri tem obilujejo ustnice.

Popravek

»Primorskemu dnevniku«

Prejeli smo:

Uredništvu »Primorskega dnevnika« je lista Adrija poslala naslednji popravek: »V zvezi z Vašim člankom, ki je bil objavljen v nedeljski številki št. 211 (4675) z dne 4. septembra, na drugi strani, z naslovom »Laža«, Vam pošiljamo naslednji popravek z zahtevo po objavi v skladu s časnikarskim zakonikom.

1. ni res, da bi se na seji dne 20. julija razpravljalo o spomenici Intese in Agi proti poviškom pristojbin; res pa je, da se je na tej seji razpravljalo o sestavi posebnega odbora, ki naj bi interpelliral rektorja.

2. ni res, da na seji 20. julija prišlo do razpravljanja in glasovanja o omenjeni spomenici, pač pa je res, da je do tega prišlo na seji dne 27. julija.

3. ni res, da predstavnik Adrije ni bilo na seji, kjer se je glasovalo o spomenici, pač pa je res, da na tej seji ni bilo nobenega zastopnika titovskih naprednjakov z liste U.G.I.

Zato je stavek »Res je edino, da ni glasoval za spomenico vladajočih strank Intese in A.G.I., niti proti njej: to pa zato, ker ga na tisti seji, kot tudi na vseh prejšnjih, sploh ni bilo«, polna laž, s katero je članek »Pr. dn.« namenoma potvoril resnico in s tem dvakrat prekršil časnikarski zakonik.

Akad. lista »Adrija«

POZOR! Potujete v Rim?

Prenočišče, hrana, ogled Rima itd., vse te skrbi bodo odveč, če se boste obrnili na:

Hotel-Penzion BLED
Via Statilia, 19 - Telefon 777-102 - RIM

Se priporoča in pozdravlja, Vaš rojak VINKO A. LEVSTIK

Izrezite in shranite! - Pišite nam za cene in prospekte!

Svetovni komunizem v krizi?

(Nadaljevanje s 1. str.)

ki smatrajo mirno sožitje z Zahodom za utvaro in propagirajo neizogibnost svetovne vojne s kapitalističnimi državami, imenuje Kardelj te »dogmatike« s pravim imenom - kitajske komuniste. On pa se ne zadovoljuje - tako kot Sovjeti - z golim narahlim apostrofiranjem, ampak kritizira tudi kitajsko notranjo in zunanjo politiko, posebno se v odnosih do Indije in Indonezije. Kardelj poveljuje kitajsko komunistično diktaturo, ugotavlja pa, da kitajsko zadržanje v vprašanih mirne koeksistence nima nič skupnega z marksizmom, ampak je izraz hegemonističnih pohleptov, ki prav nič ne zaostajajo za »imperializmom«. Kardelj poudarja, da komunizem ni splošno zdravilo za ozdravljenje vseh problemov, ki tarejo današnji svet in da tudi komunistični svet ni brez protislovij. »Danes ne poznamo čistega komunizma«, ki bi bil prost sleherne sebičnosti in ostanok zastarelih nazorov... Posebno nesmiselna bi bila domneva, da so vlade nekaterih dežel že samo s tem, da so vlade komunističnih držav, tudi že obdarene z nenavadnimi talenti in absolutno resnicou.

S tem je Kardelj udaril ne samo po Kitajcih, temveč prav tako po sovjetskih modrijanih. Hruščevu očita Kardelj, da s svojo koeksistenčno politiko narodom ni prinesel niti varnosti niti miru. Zato predlaga komunističnim deželam, naj storijo korak dalje in si prilastijo »jugoslovansko aktivno koeksistenco«. Ta ni - kot mnogi mislijo - obramba sedanega stanja, ampak aktivna koeksistenca titovskega tipa odpravlja mednarodne napetosti in ustvarja pogoje za notranji razkroj po kapitalističnih deželah, kar je vse v korist komunizmu. Kardelj zatrjuje, da je »hladna vojna« združila Zahod in ustvarila NATO, medtem ko je koeksistenčna odjuga postojanke »imperializma« po vsem svetu močno oslabila. Ta »notranji razvoj socialnih sil« lahko pospešujemo, če vsaki deželi prepuščamo lastno pot. Tu prihaja Kardelj v nedoslednost, ker kritizira prav lastno kitajsko pot.

To je samo nekaj misli najnovejše Kardeljeve brošure.

Na ta izvajanja je moskovska »Pravda« promptno odgovorila pod naslovom »Razodetja nekega revizionista«. »Pravda« ugotavlja, da poskušajo jugoslovanski komunisti »opravičevati napadalnosti ameriškega imperializma z ocrnjevanjem po-

litike komunističnih dežel. Sovjetskim čitateljem pa je »Pravda« zamolčala, da nosi Kardeljeva brošura podnaslov: analiza kitajske kritike o koeksistenčni politiki. Kardeljeve ugotovitve o Redci Kitajski označuje »Pravda« za laži o Kitajski in njeni napadalnosti, ki jih razširja ameriški imperialisti. Kljub vsemu razbere sovjetski čitatelj iz »Pravde«, da je Kardelj napisal hujskaške stvari kot so n. pr.: politika komunističnih dežel bi lahko postala izvor svetovne vojne - komunizmu so lastne tudi negativne poteze kot so stremušstvo po hegemoniji ali pohlepi po reakcionarnih vojnah. Pazljivo čitatelj »Pravde« tudi ni ušlo, da navaja Kardelj nekaj tez, ki jih »Pravda« odklanja kot krivoverstvo, čeprav so te teze hudo podobne Hruščevim razlagam mednarodnega položaja.

Glavni očetek proti Kardelju pa je ta, »da pri analizi problema vojne ne postavlja vezi med vojno in razrednim bojem«. Prva zapoved slehernega človeka, ki se poteguje za mir in koeksistenco, tako pravi »Pravda«, je, da razkrija dejanske vojne hujskaške, ki se zakrivajo z masko miruljubnosti in da nahajajo narode proti njima. To pa je seveda dopustno samo proti »ameriškega imperializma«. Dvomi nad miruljubnostjo komunističnih dežel so za »Pravdo« potvorba marksizma. Vojne se je mogoče izogniti samo s krepljivo moči komunističnega tabora in z monolitno enotnostjo komunističnih vrst.

V glavnem dokazuje članek, ki ga žal obširneje ne moremo citirati, da moskovski dvorni ideologi ne zmorejo drugega, ko da uporabljajo prav titovske teze proti Pekingi, proti Titovi Jugoslaviji pa istočasno ponavljajo kitajske teze.

Tako komunistom po vsem svetu priamkuje dialektične vrvice in se tudi v medsebojnem pričkanju poslužujejo prav iste govornice, ki jo uporabljajo proti nekomunistom.

Ali pa se bo Hruščevu na desednevem potovanju v Ameriko posrečilo ponovno vistousmeriti svoje podložnike, je veliko vprašanje. Ne morda zato, ker bi ti podložniki napenjali svoje lastne močgane, ampak zato, ker bodo morali najprej ugotoviti, ali se morda Hruščeve postojanke doma niso razmajale, kajti podložniški junaki zletajo v objem vedno tistemu, ki je najmočnejši, ali tak lahko postane. O pravi krizi je vsekakor prezgodaj govoriti, presenečenja pa tudi niso izključena. Komunizem je svojevrstna uganka...